

הלכות קריאת שמע סימן רלח רלז

(א) חק קבוע ללמד בן וקד ליום והיה טרור ביום ולא השלימו, (ד) יושלימונו (ז) בלילה (ה) מיד:

רלט דין קריאת שמע על משתו, ובו ב' סעיפים:

א *קורא על משתו (ב) (א) פקשה ראשונה של 'שמע' (ב) ומברך (ג) [נ] המפיל חבלי שנה על עיניו וכו': הגה ויקרא קריאת שמע (ג) *סמוך למשתו. ואין אוכלים ושותים ולא מדברים (ד) אחר קריאת שמע שעל משתו אלא (ה) (ח) יישן מיד, שנאמר 'אמרו בלבבכם על משפכם ודמיו סלה' (כלבו ורוקח ורבינו יוחנן ג"ב ח"ב). ועין לעיל סימן סג אי מתר לקרות (ו) כשהוא (ז) שוכב. ואם קרא קריאת שמע ולא יוכל לישן מיד, אז

באר היטב

(ג) המפיל. עכ"ל. וכתב ב"י בשם תשובת לחמירייה שיש שרצה לומר שפניו חסוד אם היה ער עד אחר חצות ואז הולך לישב אינו מברך המפיל. ואין תאמת פן אלא צריך לברכה בכל עת שהולך לישן, ע"ש:

שערי תשובה

(א) פקשה ראשונה. ורי"ז כתב לומר כל ק"ש שהוא רמ"ח תבות לשמור רמ"ח איבריו, וכ"כ הארי"ל. וע"ל סימן רלח ס"ב משי"ש: (ג) המפיל. משמע דברכת המפיל יאמר אחר שמע כדי שתהא הברכה סמוכה לשנה. וכן עקר, מ"א, ע"ש: (ג) יישן מיד. ואם צריך לשמש משתו ושל ידיו ואח"כ יקרא, ולפחות יאמר ברכת המפיל ושמע אחר התשמיש, ע"ל"ה וכתב"ג: (ז) שוכב. והנה דוקא בק"ש של חובה, אבל אם כבר קראה אחר צ"ה וקורא על משתו למשניה, מתר

משנה ברורה

אובלחיו, שנאמר וגו'. ואיתא בפרק קמא דאבות: ודלא מוסיף יסף והינו, דלא מוסיף ללמד בלילה מט"ו בצב ואילך, וסוף מן העולם. ועין במגן אברהם, דלשנת האדם בלילה אין לזה שעור קבוע, אלא תלוי בכל אדם (לפי כח בריאותו), ועל-כ"ל פנים לא ישתקע בשנה יותר מדי, וכדאיתא במשנה נסנהדרין פ"ח: שנה לצדיקים, רע להן ורע לעולם, ופרש רש"י מפני שאינם עוסקים בתורה: ב' (ג) חק קבוע וכו'. עין לעיל בסימן קנה סעיף א' ובמשנה ברורה שם: (ד) יושלימונו בלילה. כלומר: (ז) אפילו בלילות הקצרים מתקב לילות געור בלילה כדי להשלים חקו, ולא יאחר זה עד יום מקור, פי יום של אחריי מחיב בפני עצמו. ונמצא דיום זה לא השלים חקו, והיו "מעצת לא יוכל לתקן" [פמ"א]: (ה) מיד. והיו (ג) נדר, כדאמרין [גדרים ד']: האומר אשנה פרק זה, נדר גדול נדר לאלהי ישראל. ואיתא ביורה דעה בסימן ריד סעיף א, דאם נהג לעשות דבר טוב, אם היה דעתו לנהוג בן לעולם (ה) הרי נדר. וטוב שיתנה בתחלה שלא יהיה עליו דבר זה בנדר, פן ידמן איזה פעם שלא יוכל להשלים:

א (א) פקשה ראשונה. ואם התפלל ערבית מבעוד יום, (ב) צריך לקרות (ג) כל הפרשיות, ויכונן לצאת בהן המצות עשה של קריאת שמע) וגם המצות של זכיית יציאת מצרים. וטוב לומר תמיד כל קריאת שמע, שהיא רמ"ח תבות [בצורף (ג) 'אל מלך נאמן']. (ד) לשמור רמ"ח איבריו: (ב) ומברך 'המפיל' וכו'. מלשון השלח צורף משמע (ה) דברכת 'המפיל' אומר אחר קריאת שמע כדי שתהא הברכה סמוכה לשנה, ומה שקורא אחר-כך ישוב בסתר ואנף, כיון דהרי משום שמירה לא הני הפסק [ונש מברקין (ו) לברך 'המפיל' בסוף אחר כל הפסוקים]. ויש מאחרונים (ו) שהסימו שצריך ברכת 'המפיל' קדם, (ח) ואחר-כך קריאת שמע ויתר פסוקי דרחמי (כמו שנדפס בסדורים). ונראה דלמעשה יתנהג האדם כפי טבעו, דהינו, אם טבעו להכנס באמצע קריאת שמע, טוב יותר שיקדים ברכת 'המפיל' מה דאפשר, ואם אין טבעו לזה, טוב יותר לאחר ברכת 'המפיל' עד לבסוף: (ג) סמוך למשתו. ולא יקרא קריאת שמע פנימית לישן, אלא פשוטא שהשנה באה עליו [סדה"ל]. (ט) אבל בבגדת הגדולה כתב שיש לקרות מיד, שמה יחטפני שנה אחר-כך ולא יקרא, ואין לחש משום הפסק אלא בשעושה דבר אחר בינתיים, אבל מה שיושב ודומם לא מקרי הפסק אף שישנה איזה זמן קדם שיישן: (ד) אחר קריאת שמע וכו'. ואם תאב לשנות או לדבר איזה ענין נחיצה, נראה שמתר, אף יחזור ויקרא פנישת 'שמע'; אבל אם כבר אמר ברכת 'המפיל' ויתר בנה, כי נפסיק בין הברכה להשנה: (ה) יישן מיד. ואם צריך לשמש משתו, יתחין עצמו מהשכבת זרע שעליו [ושל תיור] ואחר-כך יקרא, ולפחות יאמר ברכת 'המפיל' וישמע: (ו) כשהוא שוכב. ורצה לומר, דשם מוכח בסעיף א בהג"ה דלכתחלה אין פדאי לילך ולשוב ולקרותה בשכיבה, אפילו כשהוא שוכב על צדו ממש. כתב מהגן אברהם: דוקא בקורא זו הקריאת שמע לשם חובה, כגון שהתפלל ערבית מבעוד יום וצריך עתה לכונן לקום המצות עשה דקריאת שמע, לכך צריך לזהר בכל פריטה, אבל אם כבר קרא בזמנה וקורא עתה רק משום קריאת שמע שעל המטה, מתר לכתחלה לקרותה בשכיבה.

שער הציון

שנה הקדוש ברוך הוא לומר עם משה מקרא ביום ומשנה בלילה: (ב) על-תמיד: (ג) מגן אברהם: (ד) מגן אברהם בסימן רלח: (ז) דהמגן אברהם שכתב שם שמי פרשיות: אולי לטעמה שפסק בתלמודי רבנו יונה, דביציאת מצרים יוצא כמה שקרא ואמר מבעוד יום, אבל לפי מה שהאריך בשאגת אריה ומסיק דאינו יוצא בנה שקרא מבעוד יום, על-כרחי צריך לקרותה עכשו מדינא; וממילא צריך לכונן גם כן המצות עשה של זכיית יציאת מצרים, דאפילו לפי מה שכתב החי"א דאם לא כן בקריאת שמע של שחרית וערבית לקום המצות עשה גס-כך יוצא בדיעבד, דהם משום דכשהולך להתפלל מסתמא מוכן לקום כמו שתקני חכמים, מה שאין כן בנה: (ג) מחצית השקל: (ד) אחרונים: (ה) מגן אברהם: (ו) אליה רבה בשם ש"ה: (ז) עין אליה רבה, וכן משמע קצת מהג"א: (ח) ולא הרי הקריאת שמע הפסק, דקריאת שמע גמי משום שמירה הוא, וכל-שכן יתר הפסוקים [מ"א]. וגם יתיר הפסוקים בקריאת שמע אריכתא דמא [הג"א]: (ט) וכן משמע משי"א:

הלכות קריאת שמע סימן רל"ט רמ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

בְּעִמְיָה אוּ בְּיִשְׁכָּבֶה (8) וכו', וְאָסֹר גָּדוֹל לְשֹׁכֵב פְּרָקָן (9).

(8) ולענין מקום קריאתה, כתב במקור חיים (ס"א) שיש עדיפות לקרותה בחדר שישן, והגר"ש דבליצקי (זה השלחן ס"א) הסתפק אם יש כאן ענין של שינוי מקום, וכמו בברכת הנהנין שנכתבאר לעיל (סי' קע"ח ס"ק ל"ט) שלכתחילה יש להיזהר משינוי מקום גם מחדר לחדר.

(9) וכן קטנים מגיל תשע, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' רכ"ד) שנכון להרגילם להיזהר בכך.

ואם כבר נרדם בתנוחה כזאת, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' רכ"ג) שצריך להעירו כדי שלא יבוא לידי עבירה. מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (שאלת רב ח"ב פכ"ב תשובה י) שאין צריך להעירו.

ואם שוכב על גבו אך ראשו מורם על גבי כריות כך שכתפיו מורמות קצת מהמיטה, או שראש המיטה מורם, הורה הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם אורח סי' ס"ג) שלא נחשב פרקדן, וכן דעת הגר"ח שיינברג (חידושי בתרא סי' ס"ג). וראה עוד מה שכתבנו לעיל סי' צ"ד ס"ק ב.

[שעה"צ ס"ק יב]

הֵינּוּ אֶפְלוּ שִׁנָּה בְּלֵא קְרִיאָה (10).

(10) אבל לשכב פרקדן בלא לישון, משמע שמותר, וכן כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' רכ"א) שאם אין חשש שירדם כך מותר, וכן הורה הגר"ש אלישיב (שיעור מרן הגר"ש אלישיב ברכות יג, ב). מאידך, דעת החזו"א (שו"ת הלכות ס"ג ושיח השדה ברכות יג, ב) שאסור.

[משנ"ב ס"ק ז]

חֹזֵר וְקוֹרֵא (11) וכו', וְשֵׁלֵא לְכָפֹל פְּסוּק רִאשׁוֹן (12), אוּ שִׁיאִמַּר שְׁאֵר פְּסוּקִים פְּרָקָן (13).

(11) ולסוברים לעיל (ס"ק ב) שיש לומר ברכת המפיל בסוף ומשום הפסק, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה רצח) שלאחר ברכת המפיל לא יחזור לומר קריאת שמע או פסוקים.

(12) ואף שיש מחמירים שלא לכפול את כל הפרשה הראשונה, כתב השו"ע לעיל (סי' ס"א) ובמשנ"ב שם ס"ק כ"ד) שעל מיטתו אין להחמיר בזה, וכן לכפול פסוקים מהפסוק הראשון והלאה, כתב המשנ"ב (שם ס"ק כ"ד) שבקריאת שמע שעל המיטה אין להחמיר.

(13) ואם ישן וחוזר וניער, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה רפד) שאינו צריך לקרוא קריאת שמע.

[משנ"ב ס"ק ח]

הַיֵּשֶׁן בְּיוֹם אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּרַכַּת 'הַמְּפִיל' (14), וְטוֹב שִׁיאִמַּר וְיֵהִי נֶעֱם וְגו' יֵשֶׁב בְּסֶתֶר וְגו' (15).

(14) ולענין הישן שנת עראי בלילה, כתב הא"א (בטשאטש, ס"א) שלא יברך 'המפיל', וסיים, שטוב שיהרהר 'המפיל' בליבו, ובגדר שנת עראי, ראה לעיל סי' מז ס"ק כ"ג ובמה שכתבנו שם.

והנוסע במטוס בלילה, כתב בספר אהלך באמיתך (פ"ב ס"א) שאם יושב במקומו ונשען לאחוריו בבונה לישון, יקרא קריאת שמע ויברך המפיל, ובשו"ת באר משה (ח"ז סי' קיד) כתב שאפילו אם רק יושב על כסאו ולא נשכב לאחוריו, אם בדעתו לישון שנת קבע חייב לברך המפיל, אבל אם אין דעתו לישון אף שבעל כרחו ישן קצת בנסיעה, לא יברך. וכן הורה הגר"מ גרוס (תורת הדרך עמ' מח).

(15) ובטעם הדבר, כתב לעיל (סי' רל"א ס"ק ג) משום סכנת מזיקין, אמנם סיים שם (בשם הלבוש ס"א) שאין נזהגים כן, והגר"ח

קניבסקי (שאלת רב עמ' שד) כתב על זה, שאף שאין נוהגים כן, מ"מ טוב שיאמר.

[משנ"ב ס"ק ט]

שֵׁלֵא יָבוֹא עֲלֵי, חֵס וְשָׁלוֹם, דְּבָר רַע (16). וְאִם הוּא חוֹלָה אוּ אֲנוּסִי (וכו', קְרִיאַת שְׁמַע וּבְרַכַּת 'הַמְּפִיל' לְבָד (18)).

(16) ובליל תשעה באב, משמע ביסוד ושורש העבודה (שער ט פ"ב) שאומר את כל סדר קריאת שמע על המיטה. והגר"י קרליץ (קרא עלי מועד, ספטימוס, פ"ח הע' ט) הורה שכל מה שכתוב בשו"ע לומר, מותר לומר גם בתשעה באב כיון שנחשב כסדר היום, אבל את הפרשה השניה חשלישית של קריאת שמע ושאר ההוספות שבסידור לא יאמר. והגר"ח קניבסקי (קרא עלי מועד שם) כתב שכמדרומה שאומרים רק פרשה ראשונה של קריאת שמע ואת הפסוק "בדרך אפקיד רוחי" וברכת המפיל.

(17) ואותן שקבורת מתו היא למחרת ביום, כתב הגר"י אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צ"א אות כ"ה ס"ק ט) שנראה שחייב בקריאת שמע שעל המיטה.

(18) וכן בליל יום טוב ראשון של פסח, כתב הרמ"א לקמן (סי' תפ"א ס"ב) שיאמר רק את הפרשה הראשונה, והוסיף המשנ"ב שם (ס"ק ד) שיאמר גם ברכת המפיל.

[משנ"ב שם]

וּבְכַוֵּנוֹת זֶה, הַקָּדֵם מִצָּרִיךְ יָמִים [מְגִילָה כ"ח] (19).

(19) ומשום כך תיקנו נוסח של רבנו של עולם הרני מוחל וכו', ואם יש לו טינה על אדם, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פט"ו תשובה יג) שלא יאמר נוסח זה, משום 'דובר שקרים'.

[משנ"ב שם]

הַיֵּשֶׁן בְּבֵית יַחֲדִיד, וְהֵינּוּ בְּלִילָה, אוֹחֲזוֹתוֹ לִילִית, וְכֵינּוּ חֲדָרָה (20). דוּקָא יַחֲדִיד, אֲבָל אִם יֵשׁ עִמּוֹ אֲפִילוּ תִּינוּן בֶּן יוֹמָה, כְּתִב בְּסִפְרֵי אֶהְלֵךְ בְּאִמִּיתִךְ (פ"ב ס"א) שֶׁאֵין כָּל חֲשֵׁשׁ. וְלַעֲנִין הַיֵּשֶׁן עִם נָכְרִי, מִסְתַּפֵּק (שם ס"ב) אִם מֵתִיל.

ואם יש אור בחדר, כתב הא"א (בטשאטש, על המג"א ס"ק ז) שמותר לישון יחיד, ואף לאור הלכנה. וכן נהג הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"א עמ' צ"ו) להתיר כשיש אור בחדר. מאידך, דעת החזו"א (שם ד"ה ומהגות פ"ח אות ז) שיש להחמיר בזה.

ואשה האם יכולה לישון לבד, הכף החיים (ס"ק יז) כתב שאף לאשה אסור לישון לבד. מאידך, בא"א (שם) הסתפק בזה.

ושנת עראי, כתב הא"א (בטשאטש, שם ובמהדו"ת על המג"א ס"ק ז) שמותר לישון יחיד.

[משנ"ב שם]

אֵלֶּי צָרִיכִין שְׁמוֹר מִהִמְצִיקִין (21): חוֹלָה, סְחָה (22), חֶסֶן (23), פֶּלֶה, אֶבֶל, וְתַלְמִיד חֶסֶם בְּלִילָה (24).

(21) ובטעם הדבר, כתב רש"י (ברכות ג', ב) שחולה, חיה ואבל, הורע מזלם, ולפיכך השד מתגרה בהם, וחתן, כלה ותלמיד חכם, השד מתקנא בהם.

(22) ועד מתי צריכה היולדת שמירה, כתב הגר"ח קניבסקי (שמירת הגוף והנפש סי' קפ הע' א) שאף שבמהרש"ל משמע שצריכה שלשים יום, קיבלנו מהחזו"א שדי בשבעה ימים. והוסיף הגר"ח קניבסקי (במכתב) שאף התינוק שלה נחשב כשמירה עבורה.

ולענין חולה שצריך שמירה, כתב הגר"ח קניבסקי (שם) שצריך שמירה עד שיבריא ויצא מכלל סכנה.

המשך במילואים עמוד 64

הלכות קריאת שמע בימן רלט רמ

באר הגולה קנב

ב שבועות טו ג טיר
בשם רב עמרם ד שם
בשם אבירי נראיש
ח שבת קיח

(ס) (ז) חזר וקרא כמה פעמים זה אחר זה עד שישתקע בשנה, ושיהיה קריאתו סמוך לשנתו (הגהות מיימוני פ"ו).
(ח) * ואין מברכין על קריאת שמע שעל מנתו (הגהות מיימוני פ"ו ובי' בשם תוספות פרק כל הבשר). (ט) * ואומר יושב בסתר עליון. ואומר ה' מה רבו צרי עד לה' השועה. ואומר לברוך ה' ביום ברוך ה' בלילה ברוך ה' בשכבנו ברוך ה' בקומנו, ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן וגו', ה' שמרך וגו' מעתה ועד עולם, בדרך אפקיר רוחי וגו', בדרך ה' וגו' עד וישם לך שלום. ואומר י' השוכבנו עד סמוך לחתימה: ב * כשיפשוט חלוקו לא יחפכנו מפשה למעלה, שאם כן נמצא גופו ערום, אלא יפשוטנו דרך ראשו ויבסה עצמו בסדינו מתחת ירכסו כמשתו:

רמ איך יתנהג האדם בתשמיש מנתו, וכו' י"ז סעיפים:

א טיר פקא חכרבות
כ"ב דהוא טרין ככל
אדם ב קנבא סא

א * אם היה נשוי (א) לא יהא רגיל ביותר עם אשתו (ב) * אלא כעונה (ג) האמורה (ה) בתורה. (ו) (ד) השללים שפרנסתן מצויה להם ואין פורעין מס, עונתן בכל יום. הפועלים שעושים מלאכה בעיר אחרת ולגין בכל לילה בבתיהם, פעם אחת בשבוע. ואם עושים מלאכה בעירם, פעמים בשבוע.

באר היטב

שלא לעשותו, בפרט בעבודת המצוות בגון חניפות שקרים ליצנות לשה"ר צריכין בדיקה ביותר. ואשרי למי שנהג לומר סדר הק"ש דהא"ר י"ל:
(ה) בתורה. צריך לקים העונה אף בימי עבוד ויניקה. ולענן זמות תהרף שאלו להאמר י"ל אם יפטר מהעונה בהיות הזמן קר פי צריך לטפל לקר, וכן בהיות זמן עבודה וניקה, והשיב: אם האשה מוחלת פטור ממ"מ טוב לקיימה, וסעידו עליי שהוא לא היה מקים מצות עונה בימים הנ"ל, ספר הנפשות, וענן בש"ע א"ע סימן א ס"ק א: (ז) השללים. ביראדם הבראים והמגענים,

באר הגולה

שאין עוד הזמן של תחלת שכיבה אלא סוף שכיבה, כפרוש רש"י שם:
* ואין מברכין וכו'. דאף שאמר: מצוה לקרובה על מטה, מקל מקום אין זה בכלל מצוה דרבנן שיהא שנה לברך עליה, אבל בקריאת שמע בשחר וערב, אותן תברכות עולים כאלו בדרך: אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות (שם) (הר"ש בן הרשב"ץ סימן ער, והביאו חכמי"ן):

* אלא בעונה וכו'. עין במשנה ברוך דאף קשהא מעברת אי מקנה. ועין באלה רבה, דאף קשהא עקרת וקנה שאינה יכולה לשוב להחזרה, מקל מקום שנה מצות עונה, עין שם. וצריך גם אז לנהג בקדושה, פי סקבו המקבלים

משנה ברוך

(י) ויש שמהמירין לכתחלה (א) לקרוא בעמידה או בישיבה⁽⁸⁾, אכן אם כבר שכב, לכלי עלמא מתר להטות על צדו ולקרא. ויש לו לאדם להרגיל עצמו לשכב על צדו ודוקא, (יג) ואסור גדול לישב בפרקדיו⁽⁹⁾, (יג) והינו שמשלף על גבו ופניו למעלה, או שפניו טוחות למטה: (ז) חזר וקרא⁽¹¹⁾. פרשה ראשונה [והוא] (יד) שלא לכלל פוסק ראשון⁽¹²⁾, (טו) או שיאמר שאר פסוקים דרבנן⁽¹³⁾. והוא הדין אם מהרהר בדברי תורה, שפיר דמי [מ"א]: (ח) ואין מברכין וכו'. פרוש: אשר קדשנו במצותיו וצונו על קריאת שמע, אין לברך, ולא פוקי מדעת איה פוסק שמצריך לברך. כתבו הפוסקים: הנשן ביום אין צריך לברך ברכת 'המפיל'⁽¹⁴⁾, וטוב שיאמר יהי נצם וגו' יושב בסתר וגו'⁽¹⁵⁾: (ט) ואומר יושב בסתר וגו'. כל אלו הפוסקים שנהגו לאמרם הוא להגן שלא יבוא עליו, חס ושלום, דבר רע⁽¹⁶⁾, ואם הוא חולה או אנוס⁽¹⁷⁾, (טו) די במה שיאמר פרשה ראשונה של קריאת שמע וברכת 'המפיל' לברך⁽¹⁸⁾ [מ"א]. כתבו הפוסקים, שבלילה קדם השנה נכון לאדם שישפוש במעשיו שעשה כל היום, ואם ימצא שעשה עברה, יתודה עליה ויקבל על עצמו שלא לעשותה עוד, ובפרט בעונות המצוות, כגון חניפות, שקרים, ליצנות, לשון הרע, וכן צון בטול-תורה, צריכים בדיקה ביותר. גם ראוי למחל לכל מי שחטא פגדו וצער, ובכנות זה, האדם מצריך ימים [מגילה כח⁽¹⁹⁾]. אקרי חכמינו י"ל: הנשן בבית יחיד, והינו בלילה, אותנו לילית, (יז) ובית הינו חדר⁽²⁰⁾. אלו (יח) צריכין שומר מהמדיקין⁽²¹⁾: חולה, סתם⁽²²⁾, פלה, אבל, ומלמדי-חכם בלילה⁽²³⁾ והינו (יט) קשהא עומד יחיד באישון לילה ואפלה]:

א (א) לא יהא רגיל ביותר. עין במב"ן בחמש פרשת קדשים בראשו: (ב) אלא בעונה וכו'. וצריך לקים העונה (ה) גם קשהא מעברת או מניקה, ולא יבשל עונתה אלא מדעתה קשהא מוחלת לו, (ז) וכו' קים מצות פרנה וברכה: (ג) האמורה בתורה. וכל זה במי שגופו בריא, אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדין אותו שיכול לקים [נאה"ע סימן עו ס"ג]: (ד) השללים. בני-

שער הציון

(י) חיראדם וגם הפרימגדים מפקק על ראות המגדאברהם. ומכל מקום נראה לי דהמקל בזה בודאי אין למחות בידו, דהא אפילו בקריאת שמע של חובה דעת רב הפוסקים להקל כשהוא רוצה לשכב על צדו ממש, וכמו שכתבתי בסימן סג בבאר הלכה ד"ה מאחר, ובקריאת שמע שעל המטה בודאי יש לנו לפסק במוחם. והנה דעת המגדאברהם להקל אפילו כשהוא יושב מעט על צדו, ובהו מפקק עליו הפרימגדים, אבל בזה בודאי אין למחות ביד המקל. ומכל מקום המרגיל עצמו לקרוא בלישיבה או בעמידה טוב יותר, דהמקרא בלישיבה מצוי שגורם באמצע הקריאה ומפסיד ברכת 'המפיל': (א) הנו מה שקוראה בפעם ראשונה, אבל מה שקורא חזר וקרא עד שישתקע בשנה, לכלי עלמא אין להתמיר בדרך [פמ"ג]: (יב) הנו אפילו שנה בלבד בלא קריאה⁽¹⁰⁾ [גמרא]: (יג) לציל בסימן סג: (ד) חיראדם: (טו) אחרונים: (טז) ומה שכתב עוד דנשים אין צריכין לקרוא, השיג עליה האלה רבה, וגם בלאו הכי בהיום הנשים נהגו לאמרם [פמ"ג]: (יז) מגדאברהם בשם מהר"ל. לפי זה הנשן בחדרו יחיד, אף שבבית יש אנשים צריך לנהר שלא יהיה נעיל רק פתוח לבית, והעולם נוהגין להקל בזה⁽²⁵⁾. ונראה לי אף להמקמירין, אם בבית יש שם אשה לבד, וצ"ל צ"ח שיהיה פתוח ויהיה אסור יחיד, לא יקמנו⁽²⁶⁾ ולא יגיע לו שום ריעותא, כי שומר מצוה לא ירע דבר רע⁽²⁷⁾: (יח) ברכות נד: (יט) תלמידי רבנו יונה בפרק קמא דברכות: (ה) אחרונים: (ז) פוסקים:

הלכות קריאת שמע סימן רלח רל"ט

המשך מעמוד קודם

[ביה"ל ד"ה סמוך]

שְׁהָרִי אֵינוֹ יָסוּל לִימֵר 'הַשְּׂכִיבֵנוּ' אַחֵר צִלּוֹת הַשְּׁמִירָה.

עלות השחר, שאין נכון לעשות בו.
וכן ההולך לישון סמוך לשקיעה או בבין השמשות, אך שנתו תימשך
לתוך הלילה, כתב בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' קסו) שאין לו לברך
המפיל.

7) ואף אם ידלג על תיבת 'הַשְּׂכִיבֵנוּ' ויאמר את שאר הברכה, כתב
במשנ"ב לעיל (סי' רלח ס"ק לב) לענין אמירת ברכת 'הַשְּׂכִיבֵנוּ' אחר

הלכות קריאת שמע סימן רל"ט רמ

המשך מעמוד קנב

24) אמנם חתן נ"כן כלה, כתב הערוך השולחן (אבה"ע סי' סד ס"ג)
שצריכים שמירה גם ביום.

[שעה"צ ס"ק יז]

והעולם נהגין להקל כִּהְיָה וכו', וזהו אסור יחוד, לא יִפְתָּחוּ²⁶ וכו', כי
שומר מצוה לא ידע דבר נע²⁷.

25) ואפילו בבית ועליה, כתב בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' עז) שאפשר
להקל ולישון בבית כשיש אנשים בעליה. אולם החזו"א (ארחות רבנו
ח"ג עמ' רכה) החמיר שלא לישון יחיד אף אם הדלת היתה פתוחה
והיו אנשים בחדר השני.

26) ואפילו אם האיש ינעל את הדלת ולא האשה, כתב בשו"ת שלמת
חיים (סי' קנא) שמשמע מדברי השעה"צ שאין איסור יחוד. מאידך,
בספר דבר הלכה (הלכות יחוד סי' יד ס"ק כב) כתב שהחזו"א הורה
שיש איסור יחוד גם כשהאיש נעל את הדלת מבפנים, והוסיף, שמה
שד"ך החזו"א (אבה"ע סי' לד ס"ק ב) להתיר, זה דווקא כשהאשה נועלת
והמפתח בידה. ובשו"ת מנחת יצחק (ליקוטי הלכות סי' קמח) כתב
שמה שהתיר השעה"צ אפילו כשהאיש נעל, יתכן שמדובר שיש לכל
חדר פתח פתוח לרשות הרבים.

27) וכן הישן בסוכה, דעת הגר"א (מעשה רב אות רכא) שמותר לישון
יחיד, משום 'שומר מצוה לא ידע דבר רע'. ובדרכי תשובה (יו"ד סי'
קעז ס"ק סו) כתב שהוא הדין שבבית מדדש מותר לישון יחיד,
שכונתלי המקום מגינים עליו. מאידך, החזו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ'
רכד) החמיר גם בסוכה שלא לישון יחיד, אלא שהוסיפו שם שלאחר
מכן אמר החזו"א שנוכח שהגר"א אמר שמותר.

[ביה"ל ד"ה ואין מברכין]

אשר קדשני בְּמִצְוֹתָיו וְצִנְנִי לְקָרֹת שְׁמִיעָה²⁸.

28) אמנם לענין סוף זמן ברכות קריאת שמע, שכתב השו"ע לעיל
(סי' נח ס"ז) שהוא עד סוף שעה רביעית [בזמן תפילה], ולא עד סוף
שעה שלישית [בזמן קריאת שמע], ביאר המשנ"ב שם (ס"ק כה)
שטעם הדבר מפני שהברכות אינן שייכות לקריאת שמע, שהרי אינו
מברך 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו לקרות שמע'. וכן לענין עניית
'אמן' לאחר ברכת 'הבוחר בעמו ישראל באהבה', כתב לעיל (סי' נט
ס"ק כה) שיכול לענות, ואינו נחשב להפסק בין הברכה לקריאת
שמע, כיון שברכות אלו אינן ברכות על קריאת שמע וכשאר ברכת
המצות, אלא הן ברכות בפני עצמן. וראה עוד מה שכתבנו לעיל סי'
נח שם.

23) ולענין חתן, כתב הרמ"א (אבה"ע סי' סד ס"א) שאפילו בשוק לא
יצא יחיד, ומקור דבריו בפרקי דרבי אליעזר (פטי"ז) שכתב טעם נוסף
שחתן צריך שמירה, משום שהוא דומה למלך.

ואם החתן או הכלה נמצאים בבית לבד, כתב הערוך השולחן (שם ס"ג)
שצריכים שמירה. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (קונטרס לקנות חכמה
עניני נשואין) והגר"ח קניבסקי והגר"י פישר (בישורון מלך ח"ב עמ'
רנה) שאינם צריכים שמירה.

והשומר על החתן או הכלה, הורה החזו"א (ארחות רבנו בהוספות
לח"א עמ' נד) שצריך ללכת בתוך ארבע אמות שלהם.

וכשהחתן והכלה הולכים שניהם יחד, הורה החזו"א (ארחות רבנו שם)
שאחד שומר על השני ואין צורך שמירה נוספת, וכן הורה הגר"ש
אלישיב (לקנות חכמה שם, הובא באשרי האיש ח"א עמ' רפב).

וכן כשיש שני חולים שצריכים שמירה או חולה וחתן שצריכים
שמירה, כתב השפתי חכמים (ברכות נד, ב) שאחד שומר על השני ואין
צריכים שמירה נוספת.

וכשהחתן הולך לתפילה, כתב הפרישה (אבה"ע סי' סד אות א')
שאפשר שגם לתפילה אסור לחתן ללכת יחיד, וכן כתב הבית שמואל
(שם ס"ק ב). מאידך, דעת החזו"א (שם) שאינו צריך שומר, והוא הדין
כשהחזן מהתפילה, כי 'שומר מצוה לא ידע דבר רע', והגר"ש
אויערבך (הלכות שלמה תפלה פ"ה ס"ז) הורה שאם אין לחתן מי
שילוונו בדרכו, אף להימנע בגלל זה ללכת לבית הכנסת, כיון ששכיח
שיש אנשים רבים ברחוב.

וממתי צריכים החתן והכלה שמירה, דעת הגר"י קניבסקי (ארחות
רבנו הוספות לח"א עמ' נד) והגר"ש אלישיב (פניני נשואין לגר"צ קוק
עמ' קכא) שרק משעת החופה צריכים שמירה, וכן כתב בשו"ת שבט
הלוי (ח"ט סי' רעד) ומהבוא שיש נוהגים משעת העליה לתורה].
מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (שם ארחות הלכה הע' 26) שכבר
ממציאי שבת שלפני החתונה צריך שמירה, אלא שעיקר השמירה
להיזהר בהליכתו במקום שיש בו סכנה קצת, כגון בבישים וכדו', אבל
אחרי החתונה צריך יותר שמירה, ואף ברחוב [שיש אנשים] בשעות
היום, וכן הורה הגר"א שם (הגר"מ גרס, קונטרס מילי רבי הלולא
עמ' לו) שצריך שמירה כבר משבת שלפני החתונה. והגר"י קניבסקי
(אמת ליעקב אבה"ע סי' סד הע' 32) הורה שהחתן צריך שמירה כבר
משבת שקדם החתונה, אבל הכלה צריכה שמירה רק משעת החופה.
וראה עוד בקובץ אליבא דהלכתא גליון לט עמ' טז-יז, ובקובץ תורת
הנשואין עמ' לה-לח מה שהאריכו בזה.

